

jewództwa lubelskiego i obwodu wołyńskiego po stronie ukraińskiej, a także środowiskami kulturalno-oświatowymi, funkcjonariuszami straży granicznej, przedsiębiorcami i politykami. Spotkaniom przedstawiciele nauki, kultury, oświaty, samorządu, służb mundurowych, polityki przyświecał cel nadrzędny, tj. wyznaczenie głównych kierunków współpracy w obszarze transgranicznym na najbliższe lata. Zadania te są sukcesywnie realizowane i poszerzane na podstawie nowych horyzontów współdziałania na pograniczach językowo-kulturowych. Już dziś organizatorzy zapraszają na kolejne sympozjum, które odbędzie się 31 maja 2013 roku. Nie zabraknie w nim bloku lingwistycznego. Tym razem będzie on poświęcony onomastyce na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim.

ANNA MAJEWSKA-WÓJCIK
Katedra Języka Polskiego KUL

ŻYCIE PRYWATNE POLAKÓW W XIX WIEKU, OLSZTYN, 3-4 GRUDNIA 2012

3 grudnia 2012 roku władze Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie dokonały uroczystego otwarcia pierwszej konferencji poświęconej sferze prywatnej Polaków w XIX wieku. Podjęcie tej tematyki ma na celu – jak zaznaczyła organizatorka konferencji – spojrzenie na intrygującą historię stulecia z perspektywy człowieka epoki, który obok uwikłania w przestrzeń publiczną żył i kreował swój indywidualny prywatny świat. Próba wnikięcia i podjęcia analizy tej rzeczywistości prowadzi do nowego spojrzenia badawczego dającego szansę na ciekawe, inspirujące refleksje związane z motywacjami działań jednostki, nierzadko irracjonalnych z perspektywy współczesnej.

Konferencję zainaugurował prof. Andrzej Zakrzewski (Częstochowa) prelekcją *W kręgu ziemiaństwa południowo-wschodniej Wielkopolski. Dwór Ostrowskich w Maluszynie – rodzina, przyjaciele, znajomi*, którą wprowadził nas w klimat XIX-wiecznego dworu Ostrowskich herbu Korab. Opowieść o związkach i koligacjach rodzinnych Aleksandra Ostrowskiego została zilu-

strowana wystawą pochodzących z końca XIX i początku XX wieku fotografii opracowanych przez dr Karolinę Studnicką-Mariańczyk, które uczestnicy konferencji mogli obejrzyć w holu przy auli teatralnej UWM. Równie ciekawym poznawczo materiałem były zaprezentowane przez referenta rękopiśmienne i drukowane wspomnienia wybranych przedstawicieli ziemiaństwa. Dzięki tym źródłom wiemy, jak wyglądały XIX-wieczne stosunki społeczne, w jakich okolicznościach dochodziło do przełamywania sztywnych dotąd barier społecznych i do stopniowego przenikania burżuazji do warstwy ziemiańskiej oraz jak hermetyczny był krąg rodzinny.

Pierwszy blok referatów dotyczył życia prywatnego z perspektywy metodologii badań. Tę część obrad rozpoczął referat dr hab. Jolanty Kolbuszewskiej (Łódź) pt. *Historia codzienności jako perspektywa badawcza w historii historiografii*. Referentka skupiła się na umiejscowieniu historii codzienności i prywatności we współczesnej refleksji historycznej. Zwróciła uwagę, że historia historiografii uprawiana jako studium codzienności historyków daje możliwość odtworzenia wielowymiarowości postaci, bohaterów z krwi i kości. Tak rozumiane podejście badawcze pełni zatem funkcję swoistego *antidotum* na odhumanizowanie i odpersonalizowanie refleksji nad dziejami piśmiennictwa.

Kolejna referentka, dr Anna Majewska-Wójcik (KUL), mówiła *O komplementarności dyscyplin humanistycznych na przykładzie korespondencji*, która stanowi cenne źródło badawcze dla specjalistów różnych dziedzin, w tym historyków, literaturoznawców, językoznawców. Jest również materiały pracy edytorów. Wątki badawcze poruszane przez wymienionych wyżej eksploratorów, zwłaszcza językoznawców, płaszczyzny przenikania ustaleń badaczy-humanistów, posiłkowanie się narzędziami metodologii dziedzin pokrewnych oraz istota komplementarności w zakresie dziedzin humanistycznych to podstawowe kwestie, które zostały zasygnalizowane w tym referacie.

Sesję poświęconą metodologii badań zamknął referat mgr Izabeli Sockiej, przedstawiający *Stan badań nad historią prywatności w Polsce*. Referentka dokonała przeglądu najważniejszych prac, które powstały po roku 2000, wskazała obszary prywatności, które warto objąć refleksją naukową (rodzina, macierzyństwo, obyczaje), nakreśliła kierunki badań tej sfery życia, sygnalizując przy tym potrzebę badań interdyscyplinarnych.

W bloku tematycznym, zatytułowanym *Fascynacje kulinarne: magia zmysłu smaku* zostały zaprezentowane dwa referaty. Sesję otworzyła dr Beata Garlej (Toruń) odczytem *Środowisko literacko-artystyczne zatopione w aromacie kawy*. Autorka na przykładzie dwóch kawiarni – „Kawiarni pod Pawiem”

i „Jamy Michalikowej” pokazała, że mimo niekorzystnych warunków życie literackie w polskich kawiarniach u schyłku XIX wieku stale się rozwijało.

Temat kulinariów kontynuowała dr Karolina Studnicka-Mariańczyk (Częstochowa) w referacie *Organizacja posiłków, czyli historia od kuchni w maluszyńskim pałacu Ostrowskich Korabitów*. Prelegentka zdradziła słuchaczom tajniki życia w XIX-wiecznym pałacu należącym do właścicieli Maluszyna – ludzi zamożnych, wpływowych, słynących z gościnności. Referentka wśród archiwaliów rodziny Ostrowskich odnalazła m.in. przeróżne receptury i przepisy kulinarne, które stanowią cenne źródło historyczne, ale mogą być również wykorzystane przez smakoszy dawnej kuchni.

Referaty wygłoszone po przerwie tworzyły blok tematyczny zatytułowany *Rodzina i dom rodzinny: świat dzieci i / kontra dorosłych*. Jako pierwsza w tej części obrad wystąpiła dr Ilona Florczak (Łódź) z referatem o intrygującym tytule *Jak dawniej kochano – kobiety w życiu Juliana Bartoszewicza*. Autorka na podstawie wspomnień zapisanych w pamiętniku J. Bartoszewicza odtworzyła niektóre fakty z jego życia, w tym jego romanse, a w tle konwenanse epoki.

Następnie zabrała głos dr hab. Marta Sikorska-Kowalska (Łódź), która w odczycie *Dom i polityka. Relacje międzypokoleniowe w rodzinach polskich socjalistów na przykładzie rodzin Heryngów i Konów* pokazała, jaki wpływ na wybory polityczne dokonywane przez pierwsze pokolenie socjalistów polskich miał dom rodzinny, wpojone przez rodziców poglądy i wyniesione z domu wartości.

Obraz dzieciństwa w rozbitej rodzinie na przykładzie korespondencji Władysława, Gabrieli i Petroneli Radolińskich z ojcem Ignacym (1814-1825) został nakreślony przez kolejną referentkę, mgr Ninę Kapuścińską-Kmieciak (Łódź). Listy przechowywane w Archiwum Państwowym w Poznaniu pozwoliły autorce scharakteryzować dzieciństwo sióstr Radolińskich, które po rozwodzie rodziców i odejściu matki były wychowywane przez ojca.

Kolejny referat – *Różne odcienie codzienności w pamiętnikach i dziennikach kobiecych z I połowy XIX wieku* – wygłoszony przez mgr Beatę Bawej-Lisiecką (Toruń) – wpisywał się w temat przewodni tej sesji, pokazując codzienne życie autorek omawianych źródeł, ich kobiece rozumienie codzienności oraz sposoby przeżywania dnia codziennego w obliczu burzliwych wydarzeń historycznych tamtego okresu.

Kobietą perspektywę uwzględniła też w swoim wystąpieniu mgr Malwina Mazan-Jakubowska (Olsztyn), która w referacie *Życie prywatne kobiet w XIX-wiecznych dworach kresowych w świetle wybranych relacji pamiętnikarskich* nakreśliła schemat odzwierciedlający rytualizację dnia codziennego kobiety,

a tym samym wskazała miejsce prywatności w ich życiu codziennym oraz rolę, jaką odgrywały kobiety w reżyserowaniu planu zajęć rodziny i służby domowej. Prelegentka zwróciła też uwagę na specyficzne cechy egzystencji ziemianek z wiejskich dworów kresowych.

Mgr Michał Szukała (Warszawa) wystąpił z odczytem *Służba domowa w strukturach gospodarstw domowych – przypadek społeczności Piaseczna w latach 1842-1852*. Prelegent na przykładzie struktur funkcjonujących ówczesnie w Piasecznie próbował wyznaczyć granice pojęciowe kategorii służby w warunkach społeczności preindustrialnej (rozgraniczyć służbę domową i inne kategorie pracowników najemnych), a następnie dokonał socjologicznej charakterystyki służby w rodzinach piaseczyńskich, ocenił rolę służby w funkcjonowaniu gospodarstw domowych i całej lokalnej społeczności.

Podejście etnograficzne do jednego z aspektów XIX-wiecznej prywatności zaprezentowała mgr Janina Kaproń (Olsztyn) w referacie *Dawne obyczaje związane z ciążą i małym dzieckiem oraz ich współczesny ślad*. Autorka omówiła tradycyjne XIX-wieczne zwyczaje rodzinne związane z ciążą i przyjęciem dziecka na świat, a następnie zasygnalizowała, jaki stosunek do tych rytuałów miało społeczeństwo w wieku XX i jak jest dzisiaj.

Pierwszy dzień obrad zakończyła dyskusja nad poruszonymi w referatach zagadnieniami.

Drugiego dnia konferencji obrady przedpołudniowe odbywały się w dwóch sekcjach. W sekcji A referenci skupili się najpierw na podróżach i rozrywce XIX-wiecznych Polaków, a następnie ich zdrowiu i higienie. Tematem przewodnim w sekcji B stały się życie prywatne i sfera publiczna w omawianym okresie.

Jako pierwsza w sekcji A wystąpiła dr hab. Maria Ankudowicz-Bieńkowska (Olsztyn) z odczytem *Życie muzyczne w Wilnie w relacjach Gabrieli Puzyriny, Stanisława Morawskiego i Wiktora Każyńskiego*. Prelegentka przywołała wybitne postacie świata muzycznego w XIX-wiecznym Wilnie, zaprezentowała ich sylwetki i omówiła wpływ muzyków na życie kulturalne Wilna, opierając się przy tym na wspomnieniach G. Puzyriny, S. Morawskiego i W. Każyńskiego.

Z Wilna do Zakopanego przeniósł słuchaczy kolejny referent, dr Romuald Rydz (Poznań), który w wystąpieniu zatytułowanym *Tatry i Zakopane – miejsce rekreacji i wypoczynku polskich elit w II połowie XIX wieku* przedstawił „polskie Ateny” jako prężny ośrodek kultury polskiej, ulubione miejsce spędzania wolnego czasu przedstawicieli świata artystycznego, naukowego, elit

społecznych. Dr Rydz omówił też rozwój życia towarzyskiego i kulturalnego w Zakopanem u schyłku XIX wieku.

W kolejną podróż intelektualną zabrała nas mgr Ewa Cichocka (Gdańsk). Jej referat *Sycylia – polskie podróże i podróżnicy w XIX w. na podstawie listów i relacji* zarówno wielkich podróżników epoki, jak i postaci mniej znanych odsłonił kulisy licznych podróży na Sycylię i pokazał świat, z jakim zetknęli się podróżnicy. Autorka zwróciła też uwagę na bogactwo informacji na temat podróży i organizacji ówczesnej turystyki, jakie można odnaleźć na kartach badanych źródeł, oraz na język, jakim podróżnicy opisują swoje wojaże.

Próby nakreślenia obrazu włoskich kobiet pierwszej połowy XIX stulecia podjęła się mgr Marta Zbrzeźniak (Olsztyn) w odczycie zatytułowanym *Włoszki oczami polskich peregrynantów w I połowie XIX stulecia – nieśmiała próba charakterystyki*. Prelegentka najpierw przywołała obraz Włoszki, funkcjonujący w zbiorowej wyobraźni Polaków, a następnie wskazała motywy, źródła i inspiracje, które wpłynęły na portret mieszkanki Włoch, nakreślony przez polskich peregrynantów.

Wyjazdy kuracyjne, na które w XIX wieku nastąpiła wyjątkowa moda, były przedmiotem zainteresowania kolejnej referentki, mgr Moniki Matysiak (Łódź). W referacie *Wyjazdy kuracyjne jako jeden ze sposobów spędzania czasu wolnego w rodzinach ziemiańskich* autorka dość szczegółowo opisała tę formę rekreacji. Wskazała ośrodki, które cieszyły się największym zainteresowaniem kuracjuszy przed wybuchem powstania styczniowego i po jego zakończeniu, oraz zasygnalizowała rzeczywiste powody wyjazdów „do wód”.

Tekst kolejnego referatu, *Wypoczynek w Luisenhain. Ucieczka przed wielkomięskim życiem*, autorstwa mgr Aleksandry Ziemborskiej (Łódź), z powodu nieobecności autorki został odczytany przez mgra Mateusza Klemperta (Olsztyn). W opracowaniu został poruszony problem spędzania czasu wolnego poza granicami wielkiej aglomeracji miejskiej, jaką był Poznań. Niekorzystny wpływ cywilizacji wpłynął na propagowanie w 2. połowie XIX wieku wypoczynku na łonie natury, w otoczeniu zieleni lasów i pięknych roślin ozdobnych. Taką oazą okazał się „Luisenhain” (Gaj Ludwiki), założony dla księżnej Ludwiki Radziwiłł. Mgr Ziemborska próbowała znaleźć przyczyny tak wielkiej popularności tego zakątka.

Dwa ostatnie referaty w sekcji A były poświęcone problematyce zdrowotnej i higienie Polaków w XIX stuleciu. Tym aspektem życia zajęła się dr Anita Napierała (Poznań) w referacie pt. *Publiczna strona życia prywatnego. O zdrowiu, higienie i długowieczności na łamach dziewiętnastowiecznych poradników i czasopism*. Prelegentka skupiła się na rozumieniu i postrzeganiu zdrowia

i choroby w XIX wieku wobec zmian wynikających z rozwoju medycyny oraz coraz powszechniejszego dostępu do wiedzy medycznej. Na podstawie wybranych artykułów z ówczesnych czasopism medycznych i poradników autorka pokazała, w jaki sposób aspekt zdrowotny funkcjonował w przestrzeni publicznej.

Drugi referat dotyczący kwestii zdrowia i higieny, „...*Lubo na ciele słabujący*” – człowiek w chorobie i wobec choroby w świetle pamiętników XIX wieku, wygłoszony przez dra Krzysztofa Woźniaka (Łódź) traktował o różnych niedyspozycjach człowieka w XIX wieku, o ich wpływie nie tylko na aktywność osoby dotkniętej chorobą, ale również na relacje międzyludzkie. Autor poruszył też problem symulowania i inscenizowania chorób.

Referaty wygłoszone w sekcji B tworzyły jeden szeroki zakresowo blok tematyczny *Życie prywatne i sfera publiczna*. Tę sesję otworzył odczyt dr Agnieszki Kidzińskiej (Lublin), zatytułowany *Poza murami Pałacu Maryjskiego. Życie prywatne i towarzyskie posłów polskich do Rady Państwa w Petersburgu*. Na podstawie zachowanych źródeł autorka prześledziła poczynania Polaków nominowanych do Rady Państwa. Pokazała blaski i cienie tej szczytnej funkcji, oczekiwania społeczne względem członków tej instytucji oraz zasygnalizowała problemy, jakie stwarzało wejście do Rady Państwa i przebywanie w stolicy Rosji.

Wpływ warunków społeczno-politycznych na życie i poglądy Karola Szajnochy omówiła w swoim wystąpieniu dr Anna Czerniecka-Haberko (Częstochowa). Referentka wyszła od nakreślenia tła historiograficznego istotnego dla osadzenia bohatera w kontekście społeczno-politycznym epoki, w której żył. Następnie krótko zaprezentowała pracę Szajnochy pt. *Jadwiga i Jagiello*, omówiła działalność historyczną autora, a następnie pokazała, jak przeżycia z lat młodości przekładają się na kształt prac historycznych Szajnochy.

Kolejny referat dotyczył kwestii prywatności i intymności w wielkim mieście na przełomie stuleci. Dr Marzena Iwańska (Łódź) w odczycie *Prywatność, intymność w wielkim mieście. Przykład Łodzi XIX i początków XX wieku* próbowała odpowiedzieć na pytanie, w jakim stopniu i w jakiej formie tytułowe kategorie (prywatność, intymność) funkcjonowały w świadomości, wyobrażeniach i przekonaniach mieszkańców Łodzi w tamtym okresie. Podstawą omówienia tematu stał się zróżnicowany materiał historiograficzny: źródła pamiętnikarskie, wspomnienia, publicystyka prasowa i teksty o charakterze dokumentalnym, co pozwoliło referentce wskazać podobieństwa i różnice w prywatnej sferze życia przedstawicieli różnych środowisk społecznych, kulturowych, towarzyskich itp. ówczesnej Łodzi.

Dr Norbert Morawiec (Częstochowa) w wystąpieniu *Chleb, książki, truskawki. Rawity-Gawrońskiego uprawianie historii* pokazał, jak praca na roli wpłynęła na stosunek Franciszka Rawity-Gawrońskiego do rzeczywistości przez niego badanej. Prelegent przedstawił głównego bohatera – właściciela majątków ziemskich na kresach – jako człowieka związanego z gospodarstwem, miłującego tradycję, ale też idącego z duchem czasu – wprowadzającego nowe technologie, nowe formy zarządzania. Silne przywiązanie do ziemi znalazło odbicie w twórczości historiograficznej Rawity-Grodeckiego. W jego pracach wyrazista jest metaforyzacja dziejów powiązana z doświadczeniami osobistymi autora.

Prywatne życie profesorów Uniwersytetu Wileńskiego stało się tematem wystąpienia dr Marii Korybut-Marciniak (Olsztyn). Prelegentka scharakteryzowała życie prywatne wykładowców, przyjrzała się ich sytuacji rodzinnej, materialnej, mieszkaniowej, opisała życie towarzyskie, zajęcia pozanaukowe profesorów. Pokazała, jakie zmiany dotyczące kadry naukowej zaszły w ciągu trzech dekad funkcjonowania uczelni.

Po krótkiej przerwie zabrała głos mgr Beata Sadowska (Gdańsk), która w referacie *Prawda literackiego przekazu i prawda uczuć – czyli „jawna” i „ukryta” biografia Elizy Orzeszkowej* zajęła się kwestią sekretnych zapisów twórców i prawem czytelnika do przekroczenia granicy intymności autora, jeśli ten nie zamierzał wtajemniczać odbiorców we własne życie. Podobieństwa i różnice relacji pisarki z jej życia literackiego i osobistego referentka omówiła na przykładzie dwóch utworów Orzeszkowej: autobiografii *O sobie* i sekretnego dziennika intymnego *Dno*.

Wątek życia prywatnego osoby publicznej kontynuowała mgr Anna Małczuk-Wakulińska (Warszawa) w referacie zatytułowanym *Prywatne życie człowieka publicznego – Tadeusz Mostowski w świetle dokumentów epoki*. Prelegentka na podstawie źródeł pamiętnikarskich epoki przedstawiła Mostowskiego jako osobę prywatną i jako człowieka pełniącego funkcję państwową (funkcję ministra), zaprezentowała jego wady i zalety, pokazała, jak zajmowanie wysokiego stanowiska rzutuje na życie prywatne.

Kolejna referentka, mgr Anna Korszla-Mazurek, omówiła *Życie prywatne urzędników w Królestwie Polskim II połowy XIX wieku w świetle twórczości Elizy Orzeszkowej*, zwróciła uwagę na dychotomię, jaka charakteryzuje tę grupę zawodową. Z jednej strony urzędnicy byli reprezentantami inteligencji, wykonywali prestiżowy zawód, z drugiej – żyli bardzo skromnie, często na skraju ubóstwa. Ich życie zawodowe było w pełni podporządkowane rygorom

służbowym. Na tle życia zawodowego prelegentka nakreśliła życie prywatne tych ludzi.

Życiem religijnym jako jednym z aspektów prywatności zajął się dr hab. Janusz Hochleitner (Olsztyn). W referacie zatytułowanym *Wybrane postawy religijne Polaków pielgrzymujących do Gietrzwałdu i Glotowa u schyłku XIX wieku* prelegent pokazał, z jakimi przejawami religijności spotykamy się na Warmii pod koniec XIX wieku oraz jakie okoliczności społeczno-polityczne warunkowały aktywność religijną Warmiaków.

Jako ostatni w tej sekcji wystąpił mgr Krzysztof Augustyniak (Olsztyn) z odczytem *Życie codzienne żołnierzy i oficerów Księstwa Warszawskiego w relacjach pamiętnikarskich*. Na podstawie wspomnień Jędrzeja Dalekiego referent opisał specyfikę życia żołnierskiego, zasady rekrutacji do wojska, omówił elementy codzienności żołnierskiej, a następnie scharakteryzował kadrę oficerską.

Poobiednia część obrad odbywała się w systemie plenarnym. Tematem przewodnim była *Miłość i erotyka: portret życia seksualnego Polaków XIX wieku*.

Jako pierwsza wystąpiła dr Iwona Janicka (Gdańsk) z referatem *Pod małżeńską pierzynką. Źródła intymnej edukacji Polaków w drugiej połowie XIX wieku*. Prelegentka zdradziła słuchaczom kilka tajemnic z małżeńskiej alkowy Heleny z Szymanowskich Malewskiej. Na podstawie jej dziennika oraz książek medycznych, reklam prasowych, poradników itp. dr Janicka podjęła się niełatwego zadania – pokazania mimo szczątkowych informacji w źródłach, jak wyglądało życie intymne Polaków w XIX wieku.

Kolejny referat wygłosiła dr Katarzyna Kościewicz (Białystok). Referentka zajęła się intymnymi dziennikami Stefana Żeromskiego. W prelekcji *Obyczajowe, ale czy obyczajne? Wokół intymnych dzienników Stefana Żeromskiego* skupiła się na tym, w jaki sposób Żeromski pisał o sprawach bardzo intymnych, czy pewne kwestie traktował jako temat tabu, wreszcie, jaki stosunek do spraw poruszanych w *Dziennikach* mieli czytelnicy ich wersji rękopiśmiennej oraz redaktorzy dwóch dwudziestowiecznych wydań książkowych.

Powiązania erotyki z kulinariami dotyczył referat dr Eweliny Marii Kostrzewskiej (Łódź), zatytułowany *Fiołki w cukrze, czyli miłość na deser. Kulinarne upodobania i erotyczne fascynacje ziemianek Królestwa Polskiego (1864-1914)*. Prelegentka omówiła erotyczne konotacje dań kulinarnych, zwłaszcza deserów, a wśród nich tytułowych fiołków w cukrze – deseru będącego w XIX wieku wizytówką statusu społecznego. Dr Kostrzewska wspo-

mniała też o magii zapachów i o właściwościach afrodyzjakalnych niektórych specjałów.

Kontakty księży z gospodyniami i stosunek społeczny do spoufaleń na plebaniach stał się przedmiotem zainteresowania dra Piotra Szkutnika (Łódź). W referacie *Ksiądz i gospodyni. Nieprzyzwoite porozumienie w XIX-wiecznej plebanii na wybranych przykładach* prelegent omówił jednostkowe przypadki łamania prawa kanonicznego, wskazał powody takich praktyk i ich konsekwencje.

Ostatni referat – współautorski (współautor mgr Tomasz Jędrzejewski) – zatytułowany *Romantyk – obserwator płci pięknej. „Fizjognomistyka kobiet” Stanisława Morawskiego* został wygłoszony przez mgr Emilię Kolinko. Prelegentka przywołała biologiczno-medyczny opis kobiety zaprezentowany przez Morawskiego w omawianej rozprawie, zaakcentowała świadome zerwanie autora z literacko-obyczajową tendencją do opisywania kobiet w kategoriach moralnych i duchowych, wreszcie, zastanawiała się, czy *Fizjognomistyka kobiet* stanowi naukowo-literackie kuriozum czy może we wcześniejszych tekstach polskich romantyków można znaleźć taki sposób myślenia o kobietach.

W programie konferencji uwzględnione były jeszcze inne referaty, które z powodu nieobecności prelegentów nie zostały wygłoszone.

Podsumowania konferencji dokonała jedna z jej organizatorek, dr Maria Korybut-Marciniak, która podziękowała wszystkim prelegentom za udział w pierwszej odsłonie *Życia prywatnego Polaków w XIX wieku*, podkreśliła interdyscyplinarność wygłoszonych referatów oraz wyraziła nadzieję, że konferencja w przyszłości nabierze charakteru cyklicznego.

Konferencja oprócz wielu szczegółowych analiz ważnych w kontekście syntezy życia Polaków w XIX wieku miała jeszcze jedną wartość – dostarczyła informacji o źródłach historiograficznych, które mogą stać się przedmiotem badań nie tylko historyków, historyków literatury, ale również językoznawców czy innych specjalistów. Prelekcje pokazały również metodologię historyków, którą mogą adaptować dla swoich potrzeb badacze różnych specjalności, w tym językoznawcy.